



**Evaluatie**  
Passend Onderwijs

# Factsheet 1

## Leerlingen in speciaal en regulier onderwijs

---

Aantal leerlingen in speciaal en regulier  
onderwijs en leerlingstromen tussen  
speciaal en regulier onderwijs

*Pjotr Koopman, Guuske Ledoux*



## Factsheet 1

# Leerlingen in speciaal en regulier onderwijs

Periode 2011-12 tot en met 2015-16

Aantal leerlingen in speciaal en regulier  
onderwijs en leerlingstromen tussen  
speciaal en regulier onderwijs

*Pjotr Koopman, Guuske Ledoux*

*Onderzoeksconsortium Evaluatie Passend Onderwijs,  
[www.evaluatiepassendonderwijs.nl](http://www.evaluatiepassendonderwijs.nl)*

Koopman, P.N.J., Ledoux, G.  
Factsheet 1. Leerlingen in speciaal en regulier onderwijs. Update schooljaar 2015/16.  
Amsterdam: Kohnstamm Instituut.  
(Rapport 964, project 20689.06)

Dit is publicatie nr.12 in de reeks Evaluatie Passend Onderwijs.

**ISBN:** 978-94-6321-021-8

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No parts of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means without prior written permission of the author and the publisher holding the copyrights of the published articles.

Uitgave en verspreiding:  
Kohnstamm Instituut  
Plantage Muidergracht 24, Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam  
Tel. 020-525 1226  
[www.kohnstammstituut.uva.nl](http://www.kohnstammstituut.uva.nl)  
© Copyright Kohnstamm Instituut, 2016

Deze publicatie maakt deel uit van het door het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek gefinancierde onderzoeksprogramma Evaluatie Passend Onderwijs (2014-2020).

NRO-projectnummer: 405-15-750



# Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	5
1.1 Achtergrond	5
1.2 Doel	5
1.3 Gegevensbron	5
2. Leerlingen in regulier en speciaal onderwijs	7
2.1 Aantallen	7
2.2 Conclusie	8
3. De leerlingstromen tussen het regulier en het speciaal onderwijs	9
3.1 De instroom in speciale onderwijssoorten sbo, so cluster 3,4 en vso cluster 3,4	10
3.1.1 De instroom nader uitgesplitst	11
3.2 De uitstroom uit sbo, so cluster 3,4 en vso cluster 3,4	13
3.2.1 De uitstroom uit sbo en so cluster 3,4 nader uitgesplitst	15
3.2.2 De uitstroom uit vso cluster 3,4 nader uitgesplitst	16
3.3 De uitstroom uit regulier bao naar sbo, so en de uitstroom uit regulier vo naar vso	17
3.4 Conclusie	19
4. Over het verband tussen het aantal leerlingen in regulier versus speciaal onderwijs, de verevening, en andere kenmerken van samenwerkingsverbanden	21
4.1 Inleiding	21
4.2 Primair onderwijs	23
4.2.1 Het verband tussen verevening en het aandeel leerlingen in regulier po	23
4.2.2 Alternatief: de ontwikkeling in het aandeel leerlingen dat van regulier naar speciaal onderwijs gaat	25
4.2.3 Samenhang met grootte, verdelingsmodel en aantal locaties voor speciaal onderwijs	26
4.3 Voortgezet onderwijs	26
4.3.1 Het verband tussen verevening en het aandeel leerlingen in regulier vo	26
4.3.2 Alternatief: de ontwikkeling in het aandeel leerlingen dat van regulier naar speciaal onderwijs gaat	28
4.3.3 Analyse: verklaringen voor veranderingen in het aandeel leerlingen dat in het vo in het regulier onderwijs blijft	28
4.4 Conclusie	29
5. Bijlage. Leerlingstromen tussen de onderwijssoorten, 2011/12-2015-16	31



# Samenvatting

Een onderdeel van het evaluatieprogramma passend onderwijs is het regelmatig presenteren van kengetallen die voor passend onderwijs relevant zijn. Dit gebeurt in de vorm van factsheets over verschillende onderwerpen. Dit factsheet 1 gaat over leerlingstromen tussen regulier en speciaal onderwijs en laat trends hierin zien van vóór tot na de invoering van passend onderwijs; periode 2011-12 tot en met 2015-16.

## *Aandeel leerlingen in regulier en speciaal onderwijs*

In het primair onderwijs is er in deze periode een geleidelijke afname van het aandeel leerlingen in sbo. Dit proces was al voor de invoering van passend onderwijs gaande en zet zich door. Voor het so cluster 3 en 4 was er tot het schooljaar 2014/15 sprake van een stabiel aandeel, maar zien we in het laatste jaar een daling. Dit kan een effect zijn van sindsdien gevoerd beleid van samenwerkingsverbanden passend onderwijs. De verwijzing naar cluster 1,2 valt niet onder de samenwerkingsverbanden. Het aandeel leerlingen in so cluster 1,2 daalt over de gehele periode.

In het voortgezet onderwijs is er sprake van een toename van het aandeel leerlingen in vso cluster 3 en 4 tot aan 2014/15, maar die trend is in 2015/16 omgebogen naar een afname. Ook dit kan een effect zijn van sindsdien gevoerd beleid van samenwerkingsverbanden. In het vso cluster 1 en 2, dat niet onder het beleid van de samenwerkingsverbanden valt, zien we hetzelfde patroon als in het vso cluster 3,4.

## *Leerlingstromen*

Er is ook specifiek gekeken naar de instroom, doorstroom en uitstroom van leerlingen naar en vanuit sbo en (v)so.

Het aandeel van de instroom in so, sbo en vso daalt, met name tussen 2014/15 en 2015/16.

In het sbo komt dit vooral voor rekening van een dalende instroom van leerlingen uit regulier basisonderwijs; het basisonderwijs verwijst minder naar sbo en dat is vooral tussen 2014/15 en 2015/16 het geval.

In het so cluster 3,4 komt dit eveneens vooral door dalende instroom vanuit regulier basisonderwijs. Het aantal verwijzingen naar so daalt daar tussen 2014/15 en 2015/16 minder sterk dan die naar sbo.

In het vso valt vooral het dalende aandeel van de instroom uit het so op. Ook de instroom vanuit het regulier vo verwijst neemt af, ook hier vooral een afname tussen 2014/15 en 2015/16.

De terugstroom vanuit het so/sbo naar regulier basisonderwijs is groter voor het so dan voor het sbo, maar neemt in het sbo relatief meer toe. Het blijft echter iets dat niet vaak voorkomt.

Bij de overgang po-vo is er geen verschuiving in uitstroom naar regulier vo vanuit sbo, wel een lichte stijging van het aantal leerlingen dat vanuit so naar regulier vo gaat. Vanuit sbo gaan er wel meer leerlingen naar regulier vo dan vanuit so, dit geldt voor alle jaren.

Vanuit vso neemt de doorstroom naar regulier vo toe, dit betreft vooral doorstroom naar ander vo dan praktijkonderwijs of lwoo.

Of deze veranderingen het gevolg zijn van de invoering van passend onderwijs, kan op grond van deze cijfers alleen niet gesteld worden. Aannemelijk is wel dat de trendbreuken die zich voordoen tussen 2014/15 en 2015/16 iets met passend onderwijs te maken hebben. In andere delen van het evaluatieonderzoek passend onderwijs zoeken we naar mogelijke verklaringen.

#### *Verschillen tussen samenwerkingsverbanden*

Uit het Onderwijsverslag 2014/15 van de Inspectie rijst het beeld dat er vooral in samenwerkingsverbanden met een negatieve vereveningsopdracht sinds 2014-15 minder leerlingen naar het speciaal onderwijs gaan, en in samenwerkingsverbanden met een positieve verevening juist meer. Dit beeld behoeft nuancering. Weliswaar blijkt ook uit onze analyses dat er over het geheel genomen een zwak verband bestaat tussen de vereveningsopdracht en het aandeel leerlingen in de speciale onderwijssoorten, in de richting die de Inspectie heeft gevonden, maar er is in samenwerkingsverbanden zeker geen één op één relatie tussen negatieve verevening en een dalend aandeel leerlingen in het sbo en so, of andersom. De algemene trend is eerder dat leerlingen (recent) vaker in het regulier onderwijs blijven, zowel in samenwerkingsverbanden met een positieve als met een negatieve verevening. Vooral in het po is dit het geval.

Verder is er geen relatie gevonden tussen een verandering in het aandeel leerlingen in het sbo en (v)so en de grootte van het samenwerkingsverband, het verdelingsmodel en het aantal scholen voor sbo en (v)so.



# 1. Inleiding

## 1.1 Achtergrond

Eén van de onderdelen van het evaluatieprogramma passend onderwijs is leveren van kengetallen. In de aanloop naar passend onderwijs is twee keer een rapport over kengetallen gemaakt (Koopman & Ledoux, 2013; Koopman, Ledoux, Karssen, Van der Meijden & Petit, 2015). Om de toegankelijkheid te vergroten, worden in het vervolg geen rapporten meer gemaakt maar factsheets. In elk factsheet staat één onderwerp centraal. In dit eerste factsheet zijn dat de leerlingstromen tussen regulier en speciaal onderwijs.

Passend onderwijs kan gevolgen hebben voor het aantal leerlingen dat naar speciaal of regulier onderwijs gaat en hierin kunnen regionale verschillen optreden, al dan niet samenhangend met krimp of groei van het budget van samenwerkingsverbanden<sup>1</sup>. Ook andere kenmerken van samenwerkingsverbanden zouden hiermee kunnen samenhangen.

In dit factsheet presenteren we gegevens over ontwikkeling van leerlingenaantallen in regulier en speciaal onderwijs en over regionale verschillen/verschillen tussen samenwerkingsverbanden. In deel 1 wordt een overzicht gegeven van de aantallen leerlingen in regulier en speciaal onderwijs, en de leerlingstromen hiertussen. Deel 2 gaat over factoren op het niveau van samenwerkingsverbanden die hiermee zouden kunnen samenhangen.

## 1.2 Doel

Dit factsheet bouwt voort op eerdere presentaties van kengetallen over dit onderwerp<sup>2</sup>. De bedoeling is om de ontwikkelingen in de verwijzing naar het speciaal onderwijs te monitoren vanwege de invoering van passend onderwijs.

## 1.3 Gegevensbron

DUO<sup>3</sup> heeft gegevensbestanden geprepareerd en aan de onderzoekers beschikbaar gesteld, met per samenwerkingsverband aantallen leerlingen per onderwijstype in een schooljaar, uitgesplitst naar de onderwijstypen waar ze vanuit het vorige schooljaar van-

---

<sup>1</sup> In het beleid passend onderwijs is het uitgangspunt dat er geen reden is om aan te nemen dat er regionale verschillen zouden zijn in het aandeel leerlingen dat is aangewezen op speciaal onderwijs. Daarom zijn de budgetten waarover samenwerkingsverbanden kunnen beschikken gelijk getrokken (verevend). Sommige samenwerkingsverbanden, die in hun regio in het verleden relatief weinig leerlingen in het speciaal onderwijs hadden, krijgen daardoor extra middelen (positieve verevening). Voor andere samenwerkingsverbanden geldt het tegenovergestelde (negatieve verevening).

<sup>2</sup> Meer concreet: het is een update van de Vervolgmeting 1 Kengetallen Passend Onderwijs, de hoofdstukken 2 “Aantal leerlingen en aantal geïndiceerde leerlingen in po- en vo-samenwerkingsverbanden” en 3 “De leerlingstromen tussen het reguliere onderwijs en de speciale voorzieningen, en tussen de speciale voorzieningen onderling”.

<sup>3</sup> Dienst Uitvoering Onderwijs, van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

daan komen, de *herkomst*, en de onderwijstypen waar ze het volgende schooljaar naar toe gaan, de *bestemming*. Het betreft populatiegegevens op geaggregeerd niveau.

De gegevens over herkomst en bestemming zijn beschikbaar per samenwerkingsverband. Bij de bestemming zijn per samenwerkingsverband de aantallen leerlingen uitgesplitst naar de onderwijstypen en naar 'onderwijs verlaten'. Bij de herkomst zijn per samenwerkingsverband aantallen leerlingen uitgesplitst naar de onderwijstypen waaruit ze afkomstig zijn, of naar nieuwe instromer in het onderwijs.

Een beperking van deze bestanden met geaggregeerde gegevens is dat het grensverkeer tussen samenwerkingsverbanden niet kan worden achterhaald. Bij bestemming en herkomst wordt niet onderscheiden of een leerling naar een onderwijstype in het eigen of een ander samenwerkingsverband gaat, of er vandaan komt.

Een tweede beperking is dat in de bestanden de clusters 3 en 4 zijn samengevoegd. De clusters 3 en 4 kunnen we daardoor niet meer van elkaar onderscheiden.

In de analyses met kenmerken van samenwerkingsverbanden is onder andere gekeken naar een mogelijke samenhang met verevening. Dit is feitelijk een replicatie van een eerdere analyse van de Inspectie van het Onderwijs, die in maart 2016 hierover heeft gepubliceerd in *De Staat van het Onderwijs*<sup>4</sup>. Ook deze analyse is gebaseerd op cijfers van DUO. Wij hebben op 31 mei 2016 een bestand van DUO gekregen met de meest actuele gegevens. De uitkomsten in *De Staat* wijken daarom soms iets af van de uitkomsten in dit factsheet. Dit betreft twee tabellen in *De Staat van het onderwijs 2014/15*, voor het PO de tabel 1.2.1, en voor het VO tabel 1.2.3<sup>5</sup>.

---

<sup>4</sup> Inspectie van het onderwijs (2016). *De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2014/2015*, hoofdstuk 4.

<sup>5</sup> Zie Technisch Rapport Deel I – Passend onderwijs, *De Staat van het Onderwijs 2014/2016*, april 2016, p. 4 en 5.

## 2. Leerlingen in regulier en speciaal onderwijs

### 2.1 Aantallen

Onderstaande tabel laat voor het po zien welk deel van de leerlingen in het regulier onderwijs zit (bao) en welk deel in speciaal basisonderwijs (sbo) of in speciaal onderwijs (so), voor de periode 2011/12 tot en met 2015/16. Voor het so is onderscheid gemaakt tussen de clusters 3 en 4 enerzijds en 1 en 2 anderzijds.<sup>6</sup>

**Tabel 2-1 Totaal aantal leerlingen in bao, sbo, so. Nederland, schooljaren 2011/12 -2015/16**

	2011/12		2012/13		2013/14		2014/15		2015/16	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
bao	1.517.423	95,2	1.497.832	95,3	1.476.548	95,5	1.457.378	95,5	1.443.068	95,7
vbo	41.777	2,6	39.929	2,5	38.135	2,5	36.847	2,4	34.726	2,3
so, cluster 3,4	25.796	1,6	25.099	1,6	24.752	1,6	24.288	1,6	23.231	1,5
so, cluster 1,2	8.445	0,5	8.246	0,5	7.070	0,5	6.817	0,4	6.425	0,4
<i>Totaal (100%)</i>	<i>1.593.441</i>		<i>1.571.106</i>		<i>1.546.505</i>		<i>1.525.330</i>		<i>1.507.450</i>	

Bron: geaggregeerde gegevens bestemming en herkomst van DUO, bewerking Kohnstamm Instituut

Het aandeel leerlingen in bao neemt toe, van 95,2% in 2011/12, tot 95,7% in 2015/16, het aandeel leerlingen in het sbo neemt in deze periode af van 2,6% tot 2,3%. Het aandeel leerlingen in het so cluster 3 en 4 daalt in deze periode, van 1,62 % tot 1,54%. Het aandeel so cluster 1 en 2 daalt eveneens, van 0,53% tot 0,43%.

In de volgende tabel staan dezelfde gegevens voor het vo.

**Tabel 2-2 Totaal aantal leerlingen in vo en vso. Nederland, schooljaren 2011/12 -2015/16**

	2011/12		2012/13		2013/14		2014/15		2015/16	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
vo	957.314	96,4	969.643	96,3	980.279	96,1	991.950	96,1	1.002.123	96,3
vso, cluster 3,4	32.886	3,3	33.897	3,4	35.264	3,5	35.807	3,5	34.710	3,3
vso, cluster 1,2	3.033	0,3	3.180	0,3	4.147	0,4	4.077	0,4	3.848	0,4
<i>Totaal (100%)</i>	<i>993.233</i>		<i>1.006.720</i>		<i>1.019.690</i>		<i>1.031.834</i>		<i>1.040.681</i>	

Bron: geaggregeerde gegevens bestemming en herkomst van DUO, bewerking Kohnstamm Instituut

Het aandeel leerlingen in het vso 3,4 stijgt tussen 2011/12 nog van 3,31% naar 3,47% in 2014/15, maar daalt in 2015/16 naar 3,34%, en komt daarmee weer op het niveau van

<sup>6</sup> In de Tabellen 2-1, 2-2 en 2-3 is voor de aantallen leerlingen cluster 1 en 2 gebruik gemaakt van de cijfers in <https://www.onderwijsincijfers.nl/> van het ministerie OCW; peildatum januari 2016.

2011/12. Het aandeel vso cluster 1,2 volgt hetzelfde patroon, al ligt het niveau in 2015/16 boven dat van 2011/12 (0.37% versus 0.31%).

In de volgende tabel onderscheiden we binnen het voortgezet onderwijs praktijkonderwijs, lwoo en overig vo.

**Tabel 2-3 Totaal aantal leerlingen in lwoo, pro, overig vo en vso. Nederland, schooljaren 2011/12 -2015/16**

	2011/12		2012/13		2013/14		2014/15		2015/16	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
lwoo	101.298	10,2	103.637	10,3	104.565	10,3	105.143	10,2	103.204	9,9
overig vo	829.272	83,5	838.417	83,3	847.086	83,1	857.533	83,1	869.113	83,5
pro	26.744	2,7	27.589	2,7	28.628	2,8	29.274	2,8	29.806	2,9
vso, cluster 3,4	32.886	3,3	33.897	3,4	35.264	3,5	35.807	3,5	34.710	3,3
vso, cluster 1,2	3.033	0,3	3.180	0,3	4.147	0,4	4.077	0,4	3.848	0,4
<i>Totaal (100%)</i>	<i>993.233</i>		<i>1.006.720</i>		<i>1.019.690</i>		<i>1.031.834</i>		<i>1.040.681</i>	

Bron: geaggregeerde gegevens bestemming en herkomst van DUO, bewerking Kohnstamm Instituut

Het aandeel leerlingen in het lwoo daalt van 10.2% in 2011/12 tot 9.9% in 2015/16. Het aandeel leerlingen in het praktijkonderwijs stijgt van 2.7% in 2011/12 tot 2,9% in 2015/16.

## 2.2 Conclusie

In het po is er een geleidelijke afname van het aandeel leerlingen in het sbo. Dit proces was al voor de invoering van passend onderwijs gaande en zet zich door. Voor het so cluster 3 en 4 was er tot het schooljaar 2014/15 sprake van een stabiel aandeel, maar zien we in het laatste jaar een daling. Dit kan een effect zijn van sindsdien gevoerd beleid van samenwerkingsverbanden. In het so cluster 1 en 2, dat niet onder de samenwerkingsverbanden valt, zien we hetzelfde beeld als in cluster 3 en 4.

In het vo is er sprake van een toename van het aandeel leerlingen in vso cluster 3 en 4 tot aan 2014/15, maar die trend is in 2015/16 omgebogen naar een afname. Ook dit kan een effect zijn van sindsdien gevoerd beleid van samenwerkingsverbanden. In het vso cluster 1 en 2, dat niet onder de samenwerkingsverbanden valt, zien we een gelijk patroon als in cluster 3 en 4.

### 3. De leerlingstromen tussen het regulier en het speciaal onderwijs

In het vorige hoofdstuk ging het over veranderingen in het aandeel leerlingen in de verschillende onderwijstypen. Dat geeft een globaal beeld van verschuivingen die gaande zijn. In dit hoofdstuk gaan we specifiek in op cijfers over in- en uitstroom in/uit de verschillende onderwijstypen. Dat geeft een wat nauwkeuriger beeld van die ontwikkelingen. Met betrekking tot het speciaal onderwijs worden in dit hoofdstuk alleen de leerlingen in de clusters 3 en 4 als aparte categorie behandeld. De leerlingen in de clusters 1 en 2 komen niet als afzonderlijk onderwijstype voor, maar alleen voor zover er leerlingen uit deze clusters naar de andere onderwijssoorten gaan, of andersom.

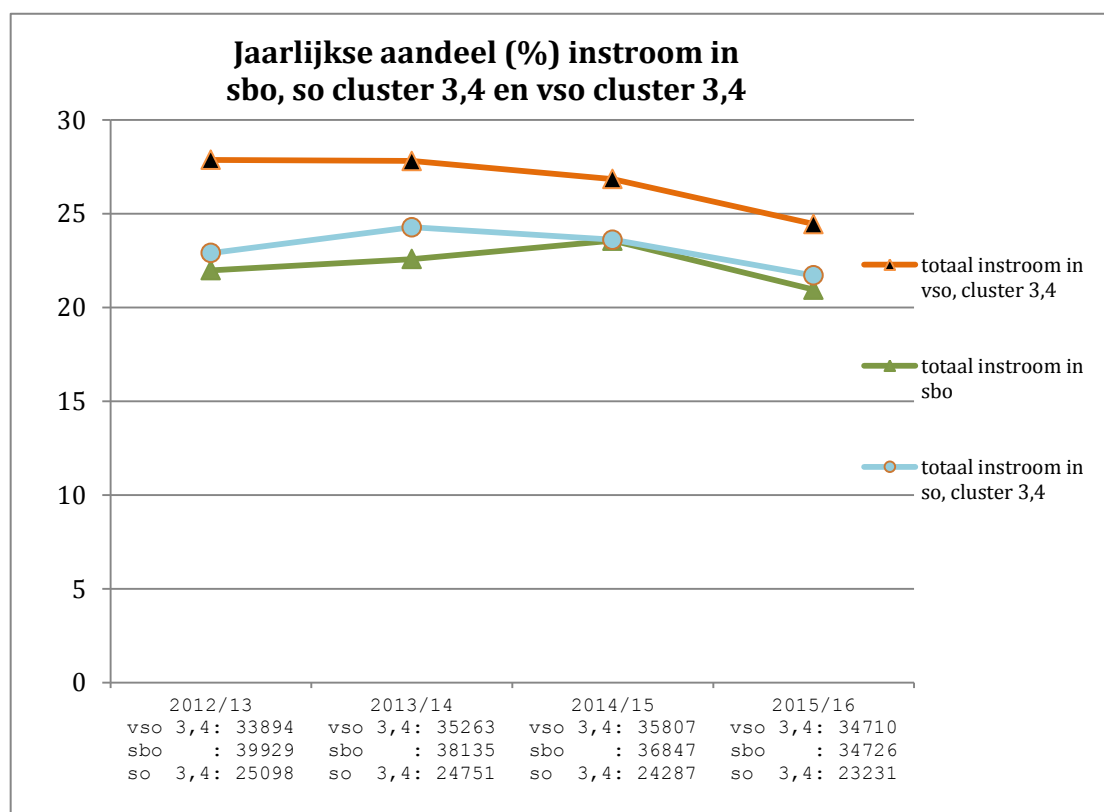
De leerlingstromen worden weergegeven in tabellen en in figuren.

De figuren staan in de hoofdtekst van dit factsheet, de tabellen staan in de Bijlage *Leerlingstromen tussen de onderwijssoorten, 2011/12-2015-16*.

### 3.1 De instroom in speciale onderwijssoorten sbo, so cluster 3,4 en vso cluster 3,4

In- en uitstroom vindt plaats tussen twee schooljaren, bijvoorbeeld tussen 2011/12 en 2012/13. Voor de schooljaren waaruit wordt uitgestroomd refereren we aan het schooljaar waaruit wordt uitgestroomd, in het voorbeeld 2011/12. Voor de schooljaren waarin wordt ingestroomd refereren we aan het schooljaar waarin wordt ingestroomd, in het voorbeeld schooljaar 2012/13.

Figuur 3.1 geeft het algemene overzicht van de ontwikkeling van de instroom in sbo, so en vso (cluster 3 en 4), voor de periode 2012/13 tot en met 2015/16. De instroom in een schooljaar is hier berekend als het aandeel dat de instromers vormen van het totaal aantal leerlingen in een onderwijssoort in dat schooljaar. Een groter aandeel instromers kan dus het gevolg zijn van meer instromers, maar ook van meer leerlingen die uitstromen.



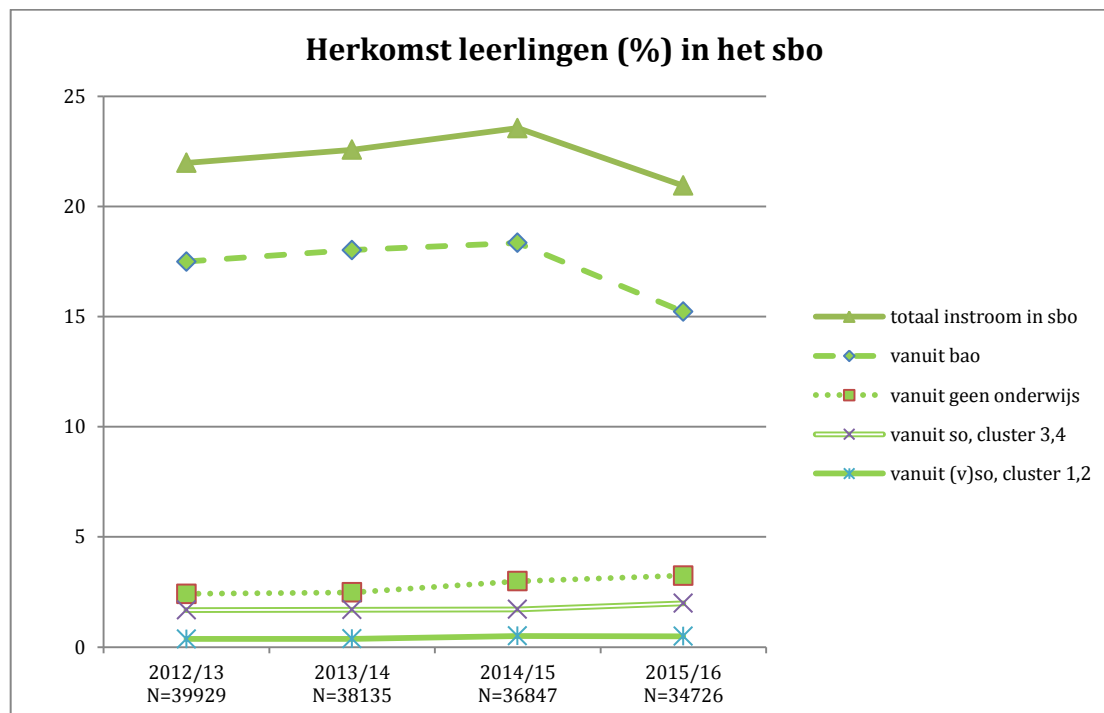
**Figuur 3-1 De totale instroom in sbo, so cluster 3,4 en vso cluster 3,4, in de schooljaren 2012/13 tot en met 2015/16**

Het aandeel instromers in de speciale onderwijssoorten sbo, so en vso daalt, met name in het vso. In het schooljaar 2015/16 vormt het aandeel instromers voor alle speciale onderwijssoorten een kleiner aandeel dan in 2014/15. In het sbo was er in de periode 2012/13 – 2014/15 nog sprake van een stijgend aandeel van de instroom<sup>7</sup>, in het so van een ongeveer gelijkblijvend aandeel.

<sup>7</sup> Mogelijk dus als gevolg van een relatief grote uitstroom in dat jaar.

### 3.1.1 De instroom nader uitgesplitst

In de volgende figuren 3.2, 3.3 en 3.4 wordt *ingezoomd* op de instroom in de drie speciale onderwijssoorten. De instroom wordt onderscheiden naar de verschillende bronnen: de andere onderwijstypen en de nieuwe instroom.



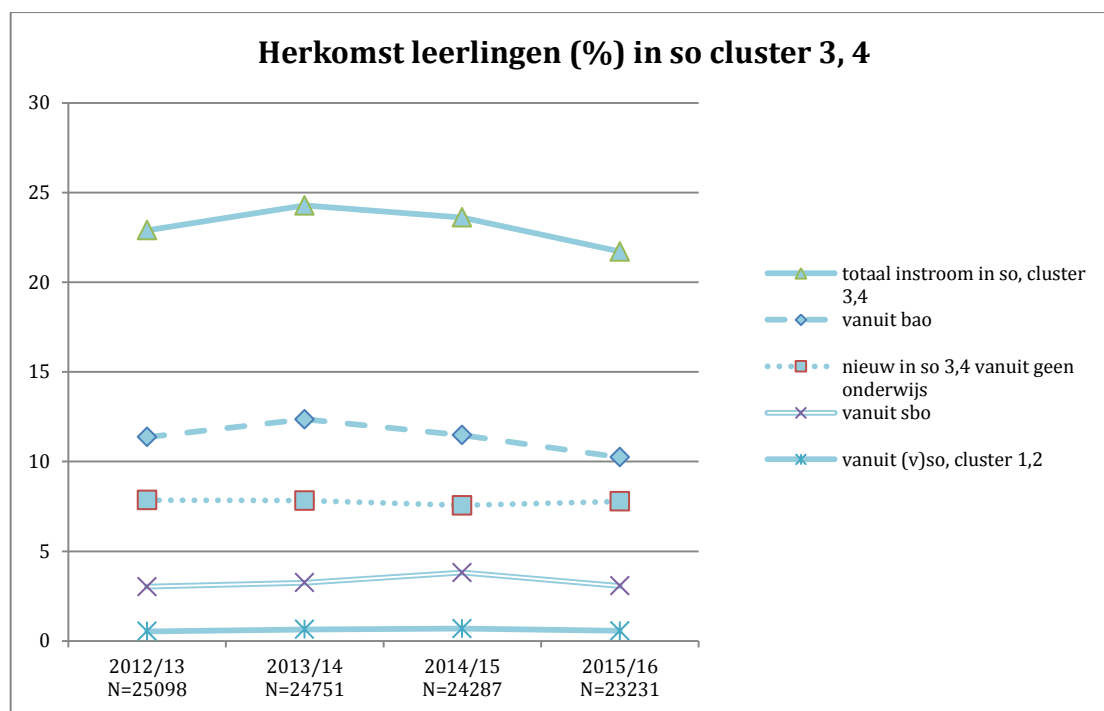
**Figuur 3-2 De instroom in het sbo. Schooljaren 2012/13 tot en met 2015/16**

De bovenste lijn geeft de totale instroom in het sbo weer, die groene lijn is ook te zien in figuur 3-1. In de Vervolgmeting 1 zijn ook cijfers over het schooljaar 2011/12 gepresenteerd. In dat schooljaar lag de totale instroom in het sbo iets onder het niveau van 2013/14. De instroom in het sbo is in het schooljaar 2014/15 weer gestegen. In het schooljaar 2015/16 is er sprake van een *knik naar beneden*.

De instroom in het sbo is grotendeels afkomstig van het reguliere bao, en deze instroom bepaalt het overall beeld, eerst een stijging en vanaf 2015/16 een daling. De nieuwe instroom van leerlingen die het voorgaande schooljaar nog niet schoolgaand waren stijgt tot en met schooljaar 2014/15, en deze stijging zet zich in 2015/16 voort.

De instroom vanuit de andere bronnen is relatief klein, en blijft tamelijk stabiel.

In figuur 3-3 wordt de instroom in het so cluster 3,4 weergegeven, met uitsplitsing naar vier bronnen van die instroom, de instroom vanuit het bao, de instroom vanuit het sbo, de nieuwe instroom, en de instroom van (v)so cluster 1,2.



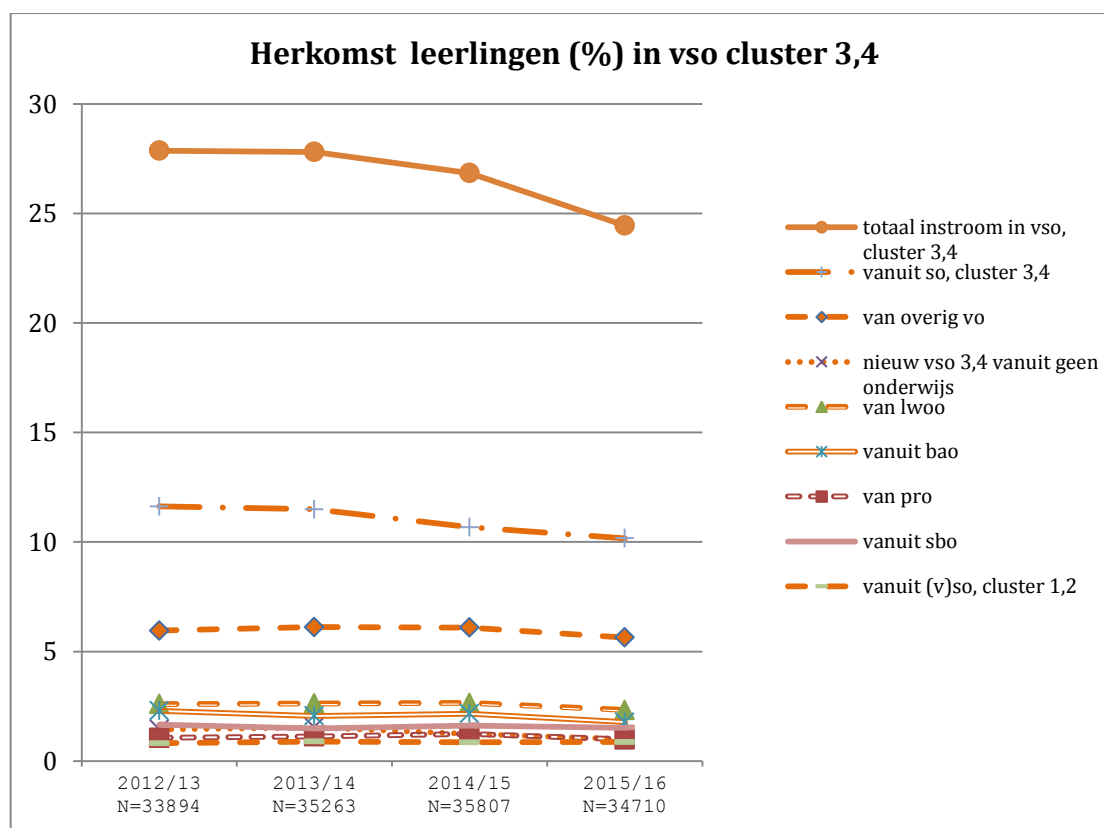
**Figuur 3-3 De instroom in het so cluster 3,4. Schooljaren 2012/13 tot en met 2015/16**

De bovenste lijn geeft weer de totale instroom in het so weer, die blauwe lijn is ook te zien in figuur 3-1. In de Vervolgmeting 1, met ook cijfers over het schooljaar 2011/12, werd over de periode 2011/12 – 2014/15 geconcludeerd dat er sprake was van een *schommelende* instroom. In het schooljaar 2015/16 volgt er nu een *knik*, of zien we nu een voortgaande daling.

Het aandeel van de instroom vanuit de in aandeel twee grootste bronnen laat zien dat in 2015/16 het aandeel van met name de leerlingen uit het reguliere basisonderwijs is gedaald, en dat de nieuwe instroom tamelijk stabiel blijft. Het aandeel van de volgende twee bronnen, het sbo en (v)so cluster 1,2 blijft klein en stabiel.



In figuur 3-4 wordt de instroom in het vso cluster 3,4 weergegeven, met een uitsplitsing naar de bronnen van die instroom, de instroom vanuit het vo, de instroom vanuit het lwoo, de instroom vanuit het praktijkonderwijs, de instroom vanuit (v)so cluster 1,2 en de nieuwe, of overige, instroom.



**Figuur 3-4 De instroom in het vso cluster 3,4. Schooljaren 2012/13 tot en met 2015/16**

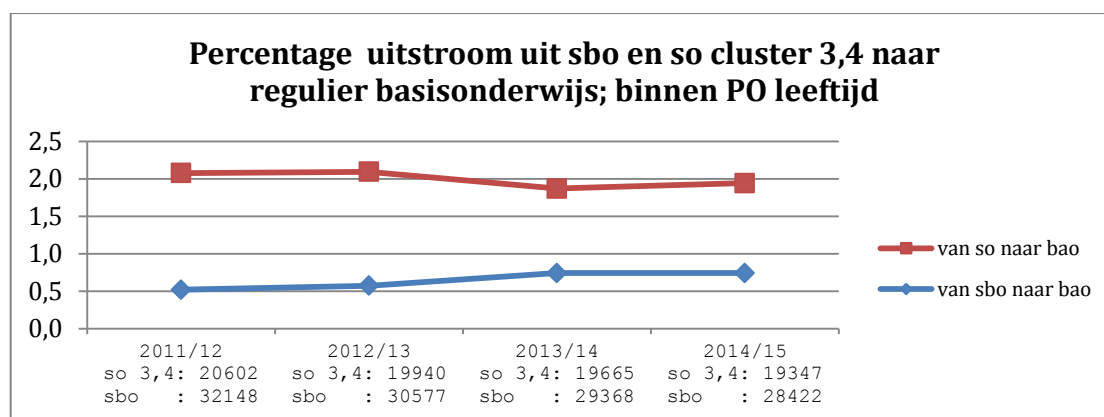
De bovenste lijn geeft weer de totale instroom in het vso weer, die oranje lijn is ook te zien in figuur 3-1. In de Vervolgmeting 1, met ook cijfers over het schooljaar 2011/12, werd over de periode 2011/12 – 2014/15 geconcludeerd dat er sprake was van een dalend aandeel van de instroom in het vso. Deze daling zet zich voort in 2015/16. De instroom vanuit de onderscheiden bronnen laat zien dat de daling zich in mindere of meerdere mate voor doet bij alle bronnen.

### 3.2 De uitstroom uit sbo, so cluster 3,4 en vso cluster 3,4

Hieronder volgen overeenkomstige figuren over de uitstroom uit so, sbo en vso. Bij de uitstroom uit de speciale onderwijssoorten wordt een onderscheid gemaakt tussen ‘binnen PO leeftijd’ en ‘bij de overgang van PO naar VO’. Van de leerlingen die vanuit sbo of so cluster 3,4 naar (v)so cluster 1,2 gaan is niet uit te maken of deze overgang plaatsvindt binnen de po-leeftijd of bij overgang po-vo, omdat er in de geaggregeerde gegevens geen onderscheid is gemaakt naar leeftijd. Het betreft een klein aantal leerlingen, vanuit het

sbo jaarlijks 46-75 leerlingen, vanuit het so cluster 3,4 jaarlijks 93-153 leerlingen. In deze tabel zijn ze ingedeeld bij ' binnen de po-leeftijd'.

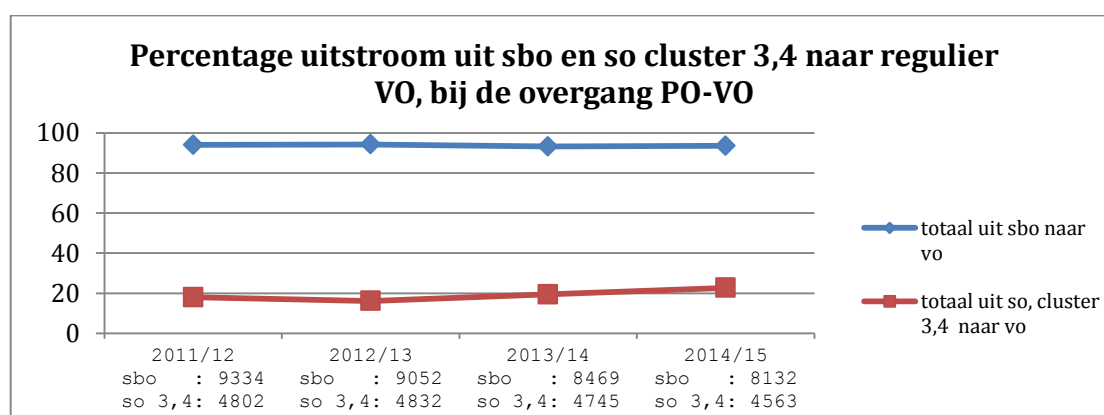
Eerst wordt de totale uitstroom uit de speciale onderwijssoorten sbo, so cluster 3,4 en vso cluster 3,4 naar het reguliere onderwijs weergegeven.



**Figuur 3-5 De uitstroom uit de speciale onderwijssoorten sbo en so cluster 3,4, binnen de po-leeftijd. Schooljaren 2012/13 - 2015/16**

Binnen de po-leeftijd is de uitstroom uit het so naar het reguliere bao relatief groter dan de uitstroom uit het sbo naar het reguliere bao. De uitstroom uit het so naar het bao schommelt rond de 2,0%. De uitstroom uit het sbo naar het bao stijgt iets, van 0,53% in schooljaar 2011/12 tot 0,74% in 2013/14. In schooljaar 2014/15 wordt deze lijn voortgezet.

In de volgende figuur wordt de uitstroom uit de speciale onderwijssoorten sbo en so cluster 3,4 naar het reguliere voortgezet onderwijs weergegeven bij de overgang van po naar vo.

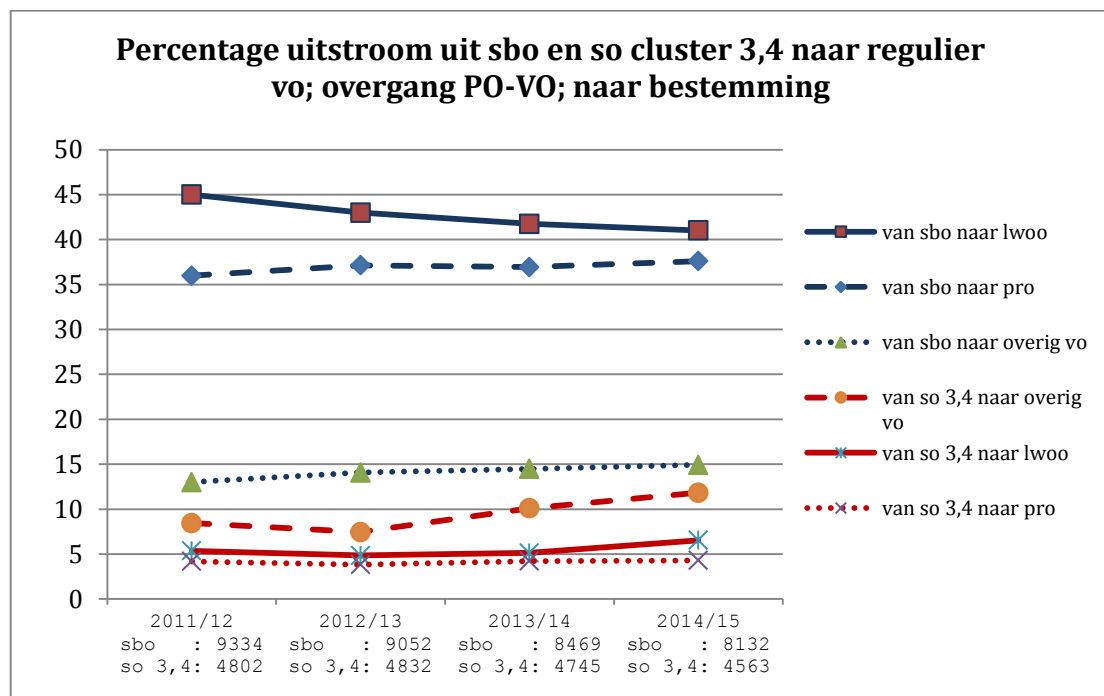


**Figuur 3-6 Uitstroom uit speciale voorzieningen bij de overgang van po naar vo. Overgangen van schooljaren 2011/12-2012/13 tot en met 2014/15-2015/16**

Van het sbo zijn er geen grote verschuiving in uitstroom naar het vo. Vanuit het so is er wel een lichte stijging van het aantal leerlingen dat naar regulier vo gaat.

### 3.2.1 De uitstroom uit sbo en so cluster 3,4 nader uitgesplitst

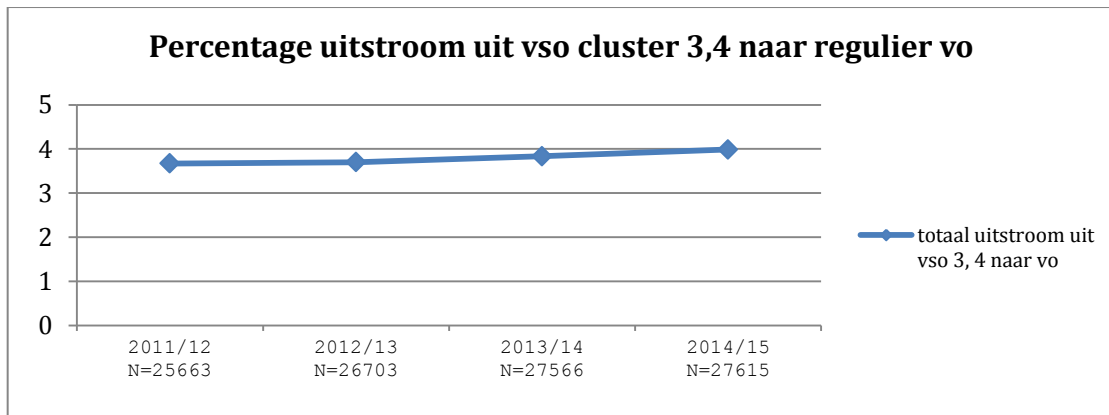
In de volgende figuur 3-7 worden de precieze vo-bestemmingen weergegeven



**Figuur 3-7 Uitstroom uit sbo en so cluster 3,4 naar het reguliere vo. Schooljaren 2011/12-2014/15**

In 2014/15 zijn er geen onverwachte knikken, de lijnen uit de voorgaande jaren zetten zich voort: de dalende uitstroom uit sbo naar lwoo daalt iets verder, de stijgende uitstroom uit sbo naar pro stijgt iets verder, de stijgende uitstroom van sbo naar het overig vo stijgt iets verder, de stijgende uitstroom van so 3,4 naar het overig vo stijgt iets verder, de stijgende uitstroom van so 3,4 naar lwoo stijgt iets verder. Alleen de uitstroom van het so 3,4 naar het praktijkonderwijs blijft vrijwel constant.

In figuur 3-8 wordt de totale uitstroom uit het vso weergegeven.

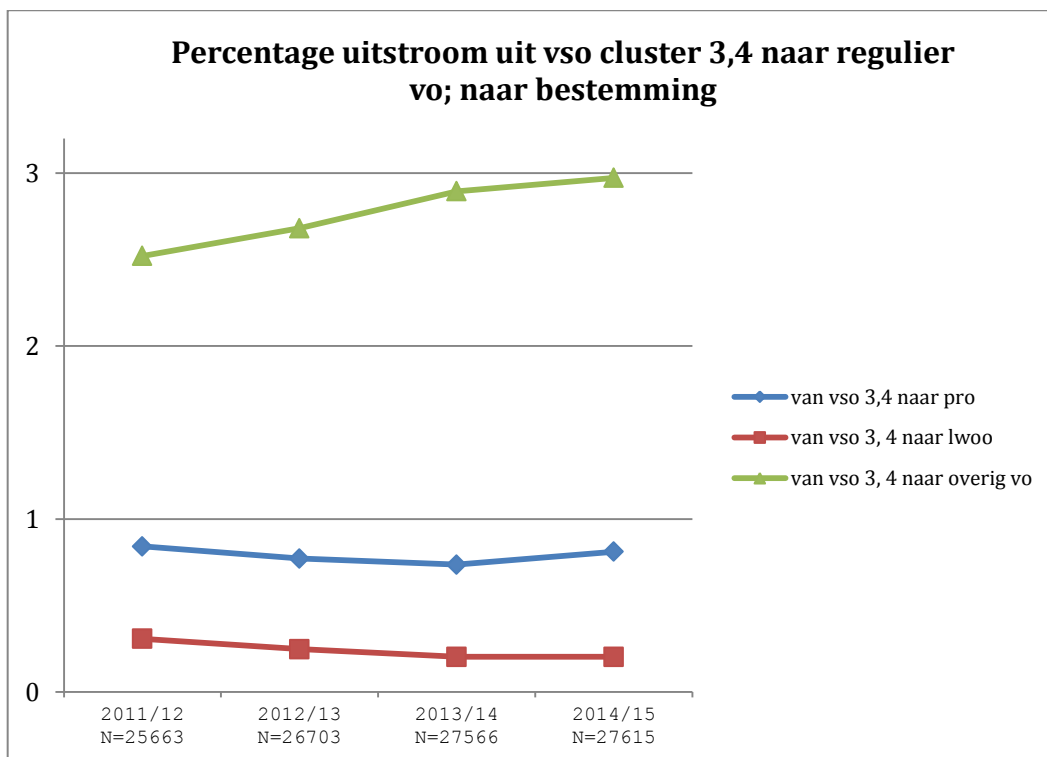


**Figuur 3-8 De totale uitstroom uit het vso. Schooljaren 2011/12-2012/13 - 2014/15**

Afgaande op figuur 3-8 lijkt er de afgelopen jaren sprake van een stijging van de uitstroom van vso naar regulier vo. Maar als we ook de uitstroom van schooljaar 2010/11 erbij betrekken<sup>8</sup> is te zien dat het uitstroomniveau van 2014/15 zich weer ongeveer op hetzelfde niveau bevindt als in 2010/11.

### 3.2.2 De uitstroom uit vso cluster 3,4 nader uitgesplitst

In de volgende figuur wordt nader ingegaan op de uitstroom uit het vso cluster 3,4 weer naar de drie onderscheiden bestemmingen.



<sup>8</sup> Zie Vervolmeting 1.

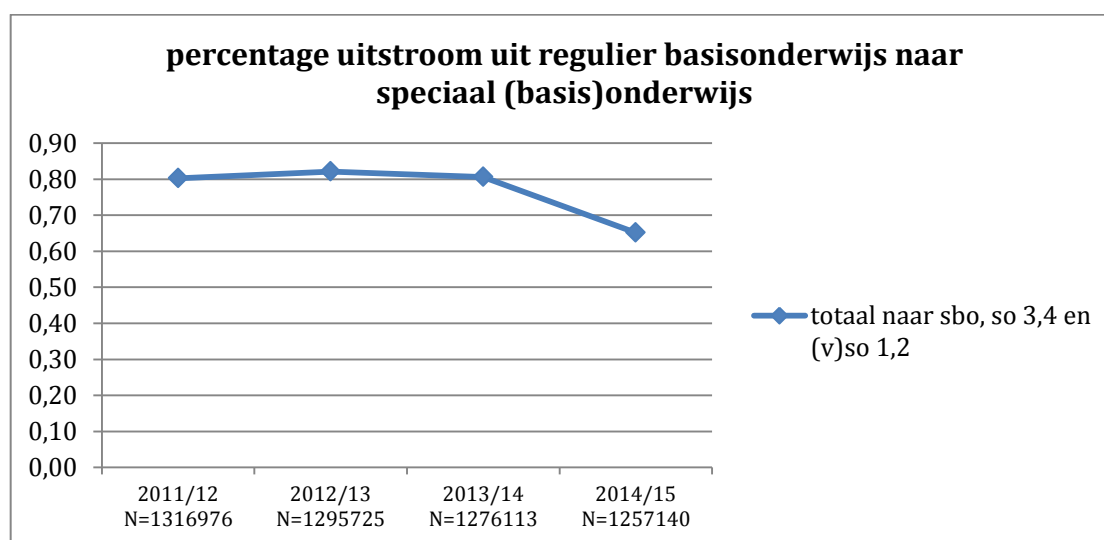
**Figuur 3-9 De uitstroom uit het vso, naar drie bestemmingen. Schooljaren 2011/12- 2014/15**

Uit figuur 3.9 is te zien dat in de afgelopen schooljaren weliswaar sprake van een stijging van de uitstroom van vso3,4 naar het overige vo, maar het uitstroomniveau in 2011/12, dat buiten deze grafiek valt, lag met 3%<sup>9</sup> op ongeveer hetzelfde niveau als in het schooljaar 2014/15. De uitstroom van vso naar praktijkonderwijs neemt in 2014/15 licht toe, maar ligt nog onder het uitstroomniveau van 2010/11<sup>10</sup>.

### 3.3 De uitstroom uit regulier basisonderwijs naar sbo, so en de uitstroom uit regulier vo naar vso

In de Vervolgmeting 1 was het gezichtspunt voor de leerlingstromen tussen regulier en speciaal onderwijs de instroom in het speciaal (basis)onderwijs. In De Staat van het Onderwijs<sup>11</sup> 2014/15 is het gezichtspunt van de inspectie andersom, de uitstroom uit het regulier onderwijs naar het speciaal onderwijs. Naar aanleiding en in navolging van de aanpak in De Staat 2014/15 wordt in dit factsheet ook aandacht aan de leerlingstromen van regulier naar speciaal onderwijs.

In de volgende figuur wordt de uitstroom uit het reguliere onderwijs naar het speciale (basis)onderwijs weergegeven.



**Figuur 3-10 Uitstroom van regulier basisonderwijs naar speciaal onderwijs. Schooljaren 2011/12 - 2014/15**

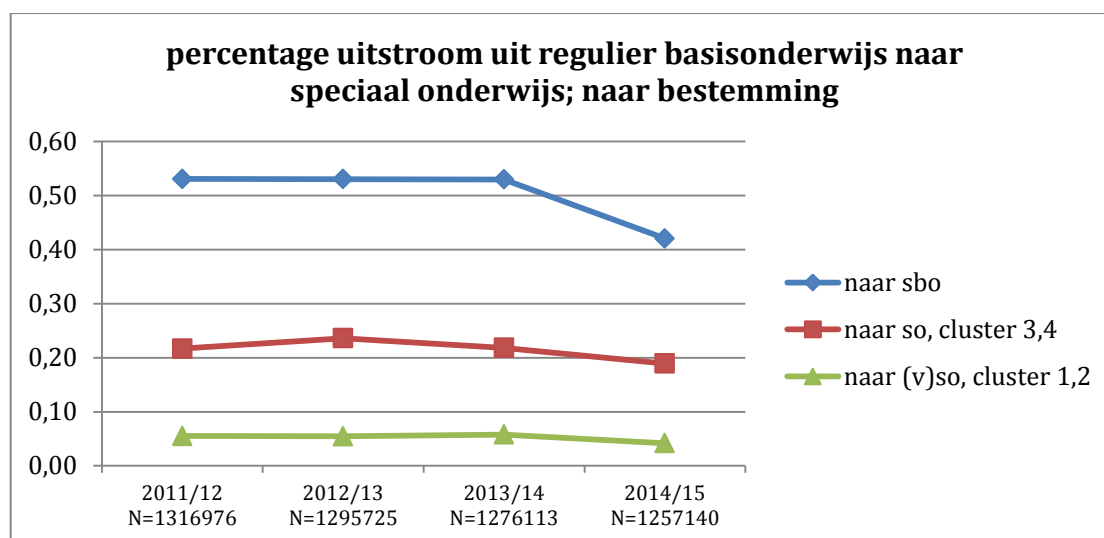
Het percentage leerlingen dat in een volgend schooljaar in het regulier basisonderwijs blijft schommelt in de schooljaren 2011/12, 2012/13 en 2013/14 tussen 99,18% en 99,20%.

<sup>9</sup> Met de kanttekening dat in het cijfer van 2011/12 in de Vervolgmeting 1 ook de leerlingen in de clusters 1 en 2 zijn meegeteld, van wie bekend is dat ze vaker in het vso blijven dan de leerlingen in de clusters 3 en 4.

<sup>10</sup> Zie Vervolgmeting 1, grafiek 3.9, p. 74.

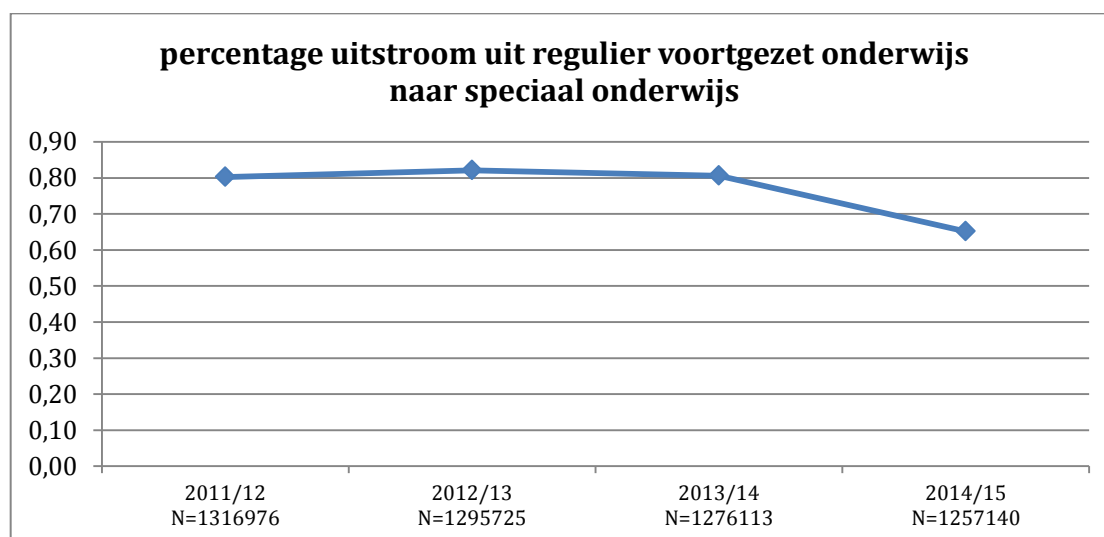
<sup>11</sup> Het jaarlijkse onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs naar de staat van het onderwijs.

In 2014/15 is er een *knik*, en komt het percentage op 99.35%. Een klein percentageverschil, dat we weergeven tot 2 cijfers achter de komma, maar omdat het in het basisonderwijs gaat om meer dan een miljoen leerlingen is het verschil toch substantieel. In totaal gaan er, ten opzichte van 9.500 leerlingen in 2013/14, vanuit 2014/15 ruim 2.900<sup>12</sup> minder leerlingen van regulier baso naar sbo en so.



**Figuur 3-11** Uitstroom van regulier basisonderwijs naar bestemmingen speciaal (basis)onderwijs. Schooljaren 2011/12 – 2014/15

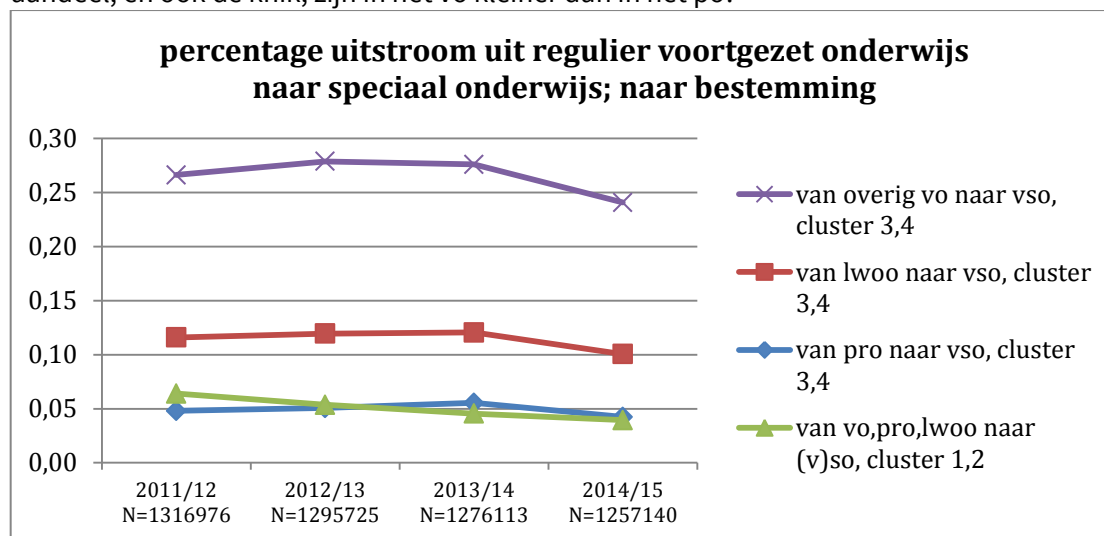
De daling vanuit schooljaar 2014/15 is het scherpst voor de uitstroom naar het speciaal basisonderwijs.



**Figuur 3-12** Uitstroom van regulier voortgezet onderwijs naar speciaal onderwijs. Schooljaren 2011/12 – 2014/15

<sup>12</sup> 10285-8194=2091

Ook in het vo is er in schooljaar 2014/15 ten opzichte van de voorgaande schooljaren een *knik* te zien in het aandeel leerlingen dat van het regulier onderwijs naar het vso gaat. Dit aandeel, en ook de knik, zijn in het vo kleiner dan in het po.



**Figuur 3-13** Uitstroom van regulier voortgezet onderwijs naar bestemmingen speciaal onderwijs. Schooljaren 2011/12 – 2014/15

In figuur 3-13 wordt de uitstroom naar vso cluster 3,4 onderscheiden naar soort voortgezet onderwijs onderscheiden, lwoo, praktijkonderwijs en overig vo. De uitstroom uit het overig vo is relatief het grootst, gevolgd door lwoo en praktijkonderwijs. In schooljaar 2014/15 daalt de uitstroom in alle soorten voortgezet onderwijs in ongeveer gelijke mate.

### 3.4 Conclusie

Het aandeel van de instroom in so, sbo en vso daalt, met name tussen 2014/15 en 2015/16. In het sbo komt dit vooral voor rekening van een dalende instroom van leerlingen uit regulier basisonderwijs; het regulier basisonderwijs verwijst minder naar sbo en dat is vooral tussen 2014/15 en 2015/16 het geval.

In het so cluster 3,4 komt dit eveneens vooral door dalende instroom vanuit regulier basisonderwijs, maar het aantal verwijzingen naar so daalt tussen 2014/15 en 2015/16 minder sterk dan die naar sbo.

In het vso valt vooral de dalende aandeel van de instroom uit het so op.

Uitstroom (terugstroom) vanuit het so/sbo naar regulier basisonderwijs is groter voor het so dan voor het sbo, maar neemt in het sbo relatief meer toe.

Bij de overgang po-vo is er geen verschuiving in uitstroom naar regulier vo vanuit sbo, wel een lichte stijging van het aantal leerlingen dat vanuit so naar regulier vo gaat. Maar vanuit sbo gaan er wel meer leerlingen naar regulier vo dan vanuit so.

Bij de bestemmingen binnen regulier vo zien we een afname van doorstroom naar lwoo en een toename van doorstroom naar overige vormen van vo bij zowel sbo als so.

Vanuit vso neemt de doorstroom naar regulier vo toe, dit betreft vooral doorstroom naar overig vo.

Het regulier vo verwijst minder naar het vso, ook hier vooral een afname tussen 2014/15 en 2015/16.

Of deze veranderingen het gevolg zijn van de invoering van passend onderwijs, kan op grond van deze cijfers alleen niet gesteld worden. Aannemelijk is wel dat de trendbreuken die zich voordoen tussen 2014-15 en 2016-16 iets met passend onderwijs te maken hebben. In andere delen van het evaluatieonderzoek passend onderwijs zoeken we naar mogelijke verklaringen.



## 4. Over het verband tussen het aantal leerlingen in regulier versus speciaal onderwijs, de verevening, en andere kenmerken van samenwerkingsverbanden

### 4.1 Inleiding

In De Staat van het Onderwijs, het onderwijsverslag 2014-15<sup>13</sup> besteedt de Inspectie van het Onderwijs in hoofdstuk 4 aandacht aan passend onderwijs. Hierbinnen is een van de onderwerpen de vraag in hoeverre door de invoering van passend onderwijs meer leerlingen naar het reguliere onderwijs gaan, en minder leerlingen naar het speciaal onderwijs, sbo, so, praktijkonderwijs<sup>14</sup> en vso.

Voor de beantwoording van deze vraag gaat de inspectie per samenwerkingsverband na of in het schooljaar 2015/16, ten opzichte van het schooljaar 2014/15, meer leerlingen naar het reguliere onderwijs gaan, en derhalve minder leerlingen naar het speciaal onderwijs. Deze uitkomsten worden vervolgens in verband gebracht met de vereveningsopdracht van de samenwerkingsverbanden. Hiermee wordt ingegaan op de vraag of er in samenwerkingsverbanden, onder invloed van een negatieve verevening, meer leerlingen naar het reguliere onderwijs dan in samenwerkingsverbanden met een positieve verevening.

De inspectie baseert zijn berekeningen op de stromenbestanden van DUO. Wij hebben op 31 mei 2016 geactualiseerde gegevensbestanden van DUO ontvangen. Voor dit factsheet hebben wij de opzet van de inspectie gerepliceerd met onze gegevens.

Zoals gezegd, in De Staat van het Onderwijs wordt voor de schooljaren 2014/15 en 2015/16 gekeken naar de ontwikkeling van het aandeel leerlingen dat naar het reguliere onderwijs gaat. In deze maat komen alle ontwikkelingen samen die invloed hebben op het aantal leerlingen dat naar regulier of speciaal onderwijs gaat, zoals de uitstroom van speciaal naar regulier onderwijs en de uitstroom uit regulier naar speciaal onderwijs. Voor het basisonderwijs komt hier nog bij de nieuwe instroom van leerlingen die nog niet eerder onderwijs volgden. Als alternatief voor deze overall maat zoomen wij in op de ontwikkeling in de uitstroom uit regulier naar speciaal onderwijs. Onderzoek naar dit alternatief is ingegeven door de verwachting, dat de gevolgen van passend onderwijs met name zichtbaar worden bij de uitstroom van regulier naar speciaal onderwijs, meer dan bij de uitstroom van speciaal naar regulier. Met name bij leerlingen met extra onderwijsbehoeften die in het reguliere onderwijs zitten zal mogelijk, onder invloed van passend onder-

---

<sup>13</sup> Van april 2016, ISBN 978-90-8503-375-2

<sup>14</sup> De inspectie rekent in deze analyses ook het praktijkonderwijs tot het speciaal onderwijs. Voor de vergelijkbaarheid volgen wij in dit factsheet deze definitie.

wijs, vaker worden geprobeerd hen in het regulier onderwijs te behouden en minder vaak tot verwijzing worden overgegaan. Op de instroom van nieuwe leerlingen verwachten we onder invloed van de invoering van passend onderwijs geen effect op de keuze voor regulier of speciaal onderwijs. Deze laatste verwachting hebben we nog niet onderzocht.

Voor vier kenmerken van samenwerkingsverbanden gaan we na of ze samenhangen met de ontwikkeling in het aandeel leerlingen in het regulier onderwijs, en met de ontwikkeling in het aandeel leerlingen dat van regulier naar speciaal onderwijs gaat. De vier factoren zijn:

- De vereveningsopdracht.

De hypothese hierachter is dat er, in samenwerkingsverbanden met een negatieve vereveningsopdracht, na invoering van passend onderwijs meer leerlingen naar het regulier onderwijs gaan/in het regulier onderwijs blijven, omdat deze samenwerkingsverbanden ten opzichte van de periode van voor de invoering van passend onderwijs minder budget voor ondersteuning krijgen. Reductie van het aantal plaatsen in het speciaal onderwijs kan immers een van de manieren zijn om de vereveningsopdracht te halen en het budget niet te overschrijden. Voor samenwerkingsverbanden met een positief vereveningsbedrag bestaat zo'n prikkel niet, zij zouden het zich eventueel kunnen permitteren om juist meer leerlingen naar het speciaal onderwijs te laten gaan.

- De omvang van een samenwerkingsverband.

De gedachte hierachter is dat er, ten opzichte van kleine samenwerkingsverbanden, in grote samenwerkingsverbanden meer financiële speelruimte bestaat, waardoor financiële overwegingen minder invloed hebben op het aantal plaatsen in het speciaal onderwijs. De verwachting is dus dat er in grote samenwerkingsverbanden relatief minder leerlingen in het regulier onderwijs (hoeven te) blijven dan in kleine samenwerkingsverbanden.

- Het verdelingsmodel.

In de Monitor Toewijzing die in 2015/16 is uitgevoerd<sup>15</sup> is aan samenwerkingsverbanden po en vo gevraagd welk model zij hanteren bij de verdeling van middelen. Daarbij is de gebruikelijke indeling gevolgd in schoolmodel (middelen verdelen over de scholen), expertisemodel (middelen besteden aan bovenscholse voorzieningen) en leerlingmodel (middelen verdelen op aanvraag voor individuele leerlingen). De meeste samenwerkingsverbanden hebben een gecombineerd model, daarnaast komen ook alleen het schoolmodel en alleen het expertisemodel voor bij een substantieel deel van de samenwerkingsverbanden. Verwacht zou kunnen worden dat in samenwerkingsverbanden met een schoolmodel minder leerlingen naar het speciaal onderwijs gaan, omdat dit voor reguliere scholen betekent dat zij middelen moeten afstaan. We zijn daarom nagegaan of er verschillen in deelname aan regulier onderwijs zijn tussen samenwerkingsverbanden met een schoolmodel, expertisemodel en combi schoolmodel-ander model. De gedachte hierachter is dat de wijze waarop in samenwerkingsverbanden de extra onderwijsonder-

---

<sup>15</sup> Heim, M. , Ledoux, G., Elshof, D. & Karssen, M. (2016). *Ingeslagen paden. De samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs en hun nieuwe procedures voor de toewijzing van onderwijsondersteuning*. Eenmeting 2016. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

steuning wordt ingericht en toegekend word aan leerlingen zichtbaar kan worden in de leerlingstromen.

- Het aantal locaties voor speciaal onderwijs.

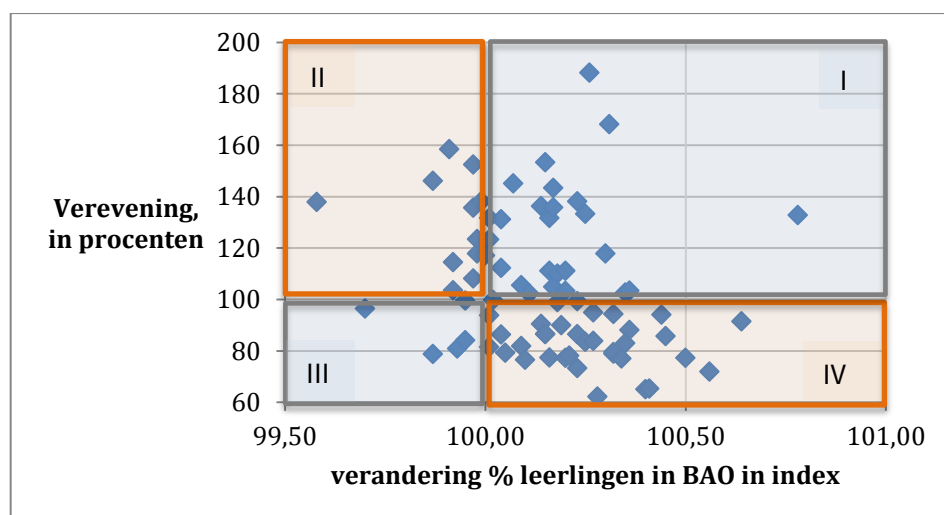
De gedachte hierachter is dat hoe meer scholen er zijn voor speciaal onderwijs in een samenwerkingsverband, die hun bestaansrecht in de geschiedenis hebben opgebouwd, des te meer leerlingen naar het speciaal onderwijs kunnen en ook zullen gaan (aanbod scheidt vraag).

## 4.2 Primair onderwijs

### 4.2.1 Het verband tussen verevening en het aandeel leerlingen in regulier po

Op p. 36 van De Staat van het Onderwijs presenteert de inspectie een puntenwolk met het verband tussen de vereveningsopdracht van de samenwerkingsverbanden en de verandering in het aandeel leerlingen in het reguliere basisonderwijs<sup>16</sup>. Wij repliceren deze puntenwolk op basis van de geactualiseerde gegevens.

De verevening is berekend in procenten, waarbij een getal boven de 100 aangeeft dat een samenwerkingsverband meer budget ontvangt, en een getal onder de 100 dat een samenwerkingsverband minder budget ontvangt.<sup>17</sup> De BAO-index is de verhouding tussen het aandeel leerlingen in het reguliere basisonderwijs in 2015/16 gedeeld door het aandeel leerlingen in het reguliere basisonderwijs in 2014/15. Een getal boven de 100 geeft aan dat er een toename is van leerlingen in het reguliere basisonderwijs, een getal onder de 100 een afname.



<sup>16</sup> De getallen voor deze puntenwolk staan in het Technisch rapport, deel 1, tabel 1.4.1.

<sup>17</sup> Bijvoorbeeld, een getal van 120 geeft aan 20% meer budget, en 80 geeft aan 20% minder budget.

**Figuur 4-1 Puntenwolk voor de samenwerkingsverbanden po, de vereveningsopdracht (verticaal) en de verandering in aandeel leerlingen in het reguliere onderwijs tussen de schooljaren 2014/15 en 2015/16 (horizontaal)**

De puntenwolk in figuur 4-1 wijkt qua vorm iets af van de puntenwolk van de inspectie. Dit komt deels door de opmaak, voor de opmaak in De Staat van het Onderwijs is de grafiek bewerkt, maar dat heeft geen invloed op de analyse uitkomsten, en deels door de geactualiseerde gegevens, waardoor de uitkomsten iets afwijken.

Er is sprake van een klein negatief verband,  $r = -.340$ , waar de inspectie  $r = -.264$  vindt. Volgens de statistische conventies over de sterkte van verbanden duidt deze correlatie op een zwak verband of een zeer zwak verband<sup>18</sup>. Dat betekent dat er gemiddeld in samenwerkingsverbanden met een negatieve verevening iets minder leerlingen in het speciaal onderwijs verblijven in 2015/16, vergeleken met 2014/15, dan in samenwerkingsverbanden met een positieve verevening. Of, in andere termen, het speciaal onderwijs is in omvang iets meer gekrompen in samenwerkingsverbanden met een negatieve verevening. Over het algemeen mag er dan een zwak verband bestaan tussen verevening en de verandering van het aandeel leerlingen dat naar het reguliere basisonderwijs gaat, interessanter is dat op grond van de puntenwolken verschillende typen samenwerkingsverbanden kunnen worden onderscheiden. Op basis van de cijfers in figuur 4-1 bevinden zich in het tweede kwadrant, linksboven, 11 samenwerkingsverbanden po met een positieve verevening, die meer gelden voor zorg ontvangen, en waarin in 2015/16 ten opzichte van 2014/15 meer leerlingen naar het speciaal onderwijs gaan. Dat is conform wat verwacht zou kunnen worden: bij een groeiend budget nemen verwijzingen toe. In het vierde kwadrant, rechtsonder, bevinden zich 33 samenwerkingsverbanden po met een negatieve verevening, en waarin in 2015/16 ten opzichte van 2014/15 meer leerlingen naar het reguliere basisonderwijs gaan. Ook dat is conform de verwachting: bij een krimpend budget gaan minder leerlingen naar speciaal onderwijs. In de kwadranten 1, rechtsboven, en 3, linksonder, bevinden zich de uitzonderingen op dit patroon. In het eerste kwadrant zie we 27 samenwerkingsverbanden po met een positieve verevening, en waarin in 2015/16 ten opzichte van 2014/15 (toch) meer leerlingen naar het reguliere basisonderwijs gaan. In het derde kwadrant bevinden zich 6 samenwerkingsverbanden, waar (ondanks) een negatieve verevening, in 2015/16 ten opzichte van 2014/15 (toch) meer leerlingen naar het speciaal onderwijs gaan. In beeld:

Meer geld, meer leerlingen naar speciaal onderwijs 11 swv's	Meer geld, minder leerlingen naar speciaal onderwijs 27 swv's
Minder geld, meer leerlingen naar speciaal onderwijs 6 swv's	Minder geld, minder leerlingen naar speciaal onderwijs 33 swv's

<sup>18</sup> Cohen, J. (1977). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Routledge.

**Figuur 4-2 De samenwerkingsverbanden po ingedeeld naar verevening (meer geld, minder geld) en ontwikkeling in aandeel leerlingen in speciaal (basis)onderwijs. Schooljaren 2014/15 en 2015/16**

In totaal zijn er dus 33 samenwerkingsverbanden waar niet een verwacht verband aanwezig is tussen verevening en ontwikkeling van deelname aan regulier en speciaal onderwijs, tegen 44 samenwerkingsverbanden waar zo'n verband wel bestaat.

#### 4.2.2 Alternatief: de ontwikkeling in het aandeel leerlingen dat van regulier naar speciaal onderwijs gaat

We zijn nagegaan of leerlingen in schooljaar 2015/16, ten opzichte van het jaar daarvoor, meer of minder van regulier onderwijs uitstromen naar speciaal onderwijs. Ten opzichte van de maat in de vorige paragraaf die de inspectie hanteert is dit een verfijndere maat, die de ontwikkeling in de leerlingstromen tussen regulier en speciaal onderwijs aangeeft: het percentage leerlingen berekend dat in 2015/16 in het regulier onderwijs blijft, ten opzichte van het percentage leerlingen dat in 2014/15 in het regulier onderwijs bleef.<sup>19</sup> Een getal groter dan 100 betekent dat er in 2015/16 meer leerlingen in het regulier onderwijs *blijven* dan het jaar ervoor. Een getal kleiner dan 100 betekent dat er in 2015/16 minder leerlingen in het regulier onderwijs blijven dan het jaar ervoor.

*Overall* vinden we een kleine negatieve samenhang, maar het verband is *zeer zwak*:  $r = -.205$ . Voor deze analyse geven we een analoge figuur als in de vorige paragraaf.

Meer geld, minder leerlingen die in regulier basisonderwijs blijven 7 swv's	Meer geld, meer leerlingen die in regulier basisonderwijs blijven 31 swv's
Minder geld, minder leerlingen die in regulier basisonderwijs blijven 7 swv's	Minder geld, meer leerlingen die in regulier basisonderwijs blijven 32 swv's

**Figuur 4-3 De samenwerkingsverbanden po ingedeeld naar verevening (meer geld, minder geld) en ontwikkeling in aandeel leerlingen dat bij een overgang tussen schooljaren in het regulier basisonderwijs blijft. Overgangen naar 2014/15 en naar 2015/16**

Deze verfijndere maat leidt voor het po wel tot enige verschuiving in de aantallen samenwerkingsverbanden per kwadrant, maar niet tot andere inzichten dan de globalere maat die de inspectie hanteert.

<sup>19</sup> Voor de duidelijkheid: in de vorige paragraaf werd het percentage leerlingen in het reguliere basisonderwijs in het ene jaar vergeleken met het percentage in het volgende jaar, *ongeacht* de onderliggen leerlingstromen van regulier naar speciaal en andersom, het zijn de totaalsaldi van een schooljaar. In deze paragraaf wordt de leerlingstroom in het ene schooljaar vergeleken met de leerlingstroom in het volgende schooljaar, waarbij in dit geval de leerlingstroom is berekend als het percentage leerlingen dat in het reguliere basisonderwijs blijft.

### 4.2.3 Samenhang met grootte, verdelingsmodel en aantal locaties voor speciaal onderwijs

Hiervoor zijn we het verband nagegaan voor de verevening met de ontwikkelingen in het aandeel leerlingen dat naar het regulier onderwijs. In deze paragraaf doen we hetzelfde voor de omvang van het samenwerkingsverband, het verdelingsmodel, en het aantal locaties voor speciaal onderwijs.

De omvang van de samenwerkingsverbanden berekenen we als het aantal leerlingen in een samenwerkingsverband.

Het verdelingsmodel is bepaald in de Monitor Toewijzing. Voor 41 van de 77 po-samenwerkingsverbanden konden we de gegevens gebruiken voor deze analyse. Het *scholenmodel* wordt door 16 samenwerkingsverbanden gebruikt, het *expertisemodel* door 7 samenwerkingsverbanden, en een *combinatie van een schoolmodel met een ander model* wordt door 18 samenwerkingsverbanden gebruikt.

**Tabel 4-1 De samenhang van enkele kenmerken van de samenwerkingsverbanden en de verandering in het aandeel leerlingen dat naar het reguliere onderwijs gaat. Samenwerkingsverbanden po.**

	r, eta	r2, eta2	sterkte verband	sign.
Omvang	.018	.000	geen verband	ns
Verdelingsmodel	.296	.088	zeer zwak	ns
aantal locaties voor speciaal onderwijs	.085	.007	geen verband	ns

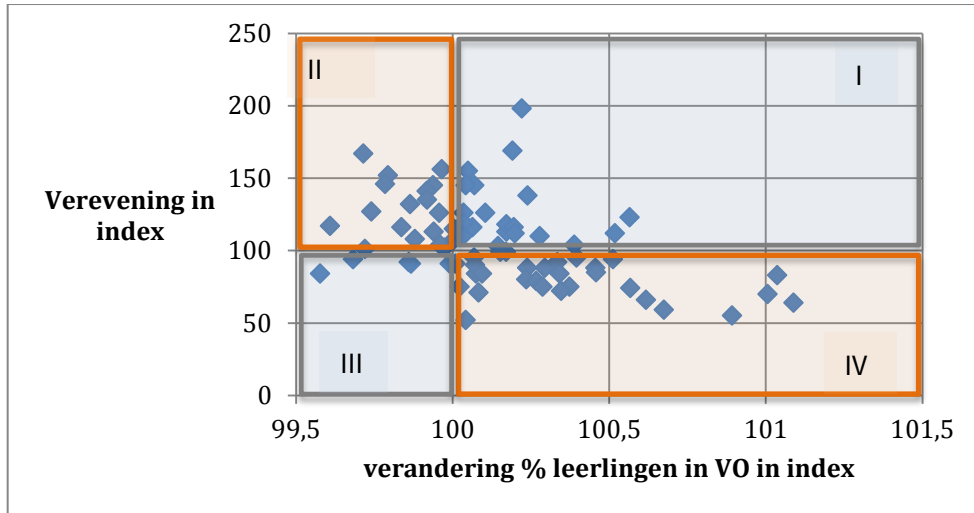
We zien dus voor het po geen significante samenhang met deze kenmerken van samenwerkingsverbanden. De veronderstellingen daarover (zie 4.1) worden niet bevestigd.

## 4.3 Voortgezet onderwijs

### 4.3.1 Het verband tussen verevening en het aandeel leerlingen in regulier vo

Op p. 37 van De Staat van het Onderwijs presenteert de inspectie een puntenwolk met het verband tussen de vereveningsopdracht van de samenwerkingsverbanden en de verandering in het aandeel leerlingen in het reguliere voortgezet onderwijs<sup>20</sup>. Wij repliceren deze puntenwolk en zetten daar een puntenwolk naast op basis van de geactualiseerde gegevens. De berekeningswijze is hetzelfde als voor het po.

<sup>20</sup> De getallen voor deze puntenwolk staan in het Technisch rapport, deel 1, tabel 1.4.2.



**Figuur 4-4 Puntenwolk voor de samenwerkingsverbanden vo, de vereveningsopdracht (verticaal) en de verandering in aandeel leerlingen in het reguliere onderwijs tussen de schooljaren 2014/15 en 2015/16 (horizontaal)**

Er is sprake van een klein negatief verband,  $r = -.456$ , waar de inspectie  $r = -.406$  vindt. Volgens de statistische conventies over de sterkte van verbanden duiden deze correlaties op een zwak verband<sup>21</sup>.

We geven ook hier weer een verdeling van de aantallen samenwerkingsverbanden per kwadrant:

Meer geld, minder leerlingen die in regulier voortgezet onderwijs blijven 30 swv's	Meer geld, meer leerlingen die in regulier voortgezet onderwijs blijven 23 swv's
Minder geld, minder leerlingen die in regulier voortgezet onderwijs blijven 5 swv's	Minder geld, meer leerlingen die in regulier voortgezet onderwijs blijven 17 swv's

**Figuur 4-5 De samenwerkingsverbanden vo ingedeeld naar verevening (meer geld, minder geld) en ontwikkeling in aandeel leerlingen dat bij een overgang tussen schooljaren in het regulier voortgezet onderwijs blijft. Overgangen naar 2014/15 en naar 2015/16**

In totaal zijn er dus 28 samenwerkingsverbanden waar niet een verwacht verband aanwezig is tussen verevening en ontwikkeling van deelname aan regulier en speciaal onderwijs, tegen 47 samenwerkingsverbanden waar zo'n verband wel bestaat.

<sup>21</sup> Cohen, J. (1977). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Routledge.

### 4.3.2 Alternatief: de ontwikkeling in het aandeel leerlingen dat van regulier naar speciaal onderwijs gaat

Net als voor het po (zie paragraaf 4.2.2) hebben we ook voor het vo een verfijndere maat berekend voor de leerlingstromen tussen regulier en speciaal onderwijs. *Overall* is er nauwelijks een samenhang tussen de berekende maat en de vereveningsopdracht van een samenwerkingsverband. We vinden een kleine negatieve samenhang, maar het verband is *zeer zwak*:  $r = -.149$ .

In analogie met de vorige paragraaf typeren we de samenwerkingsverbanden vo naar verevening en veranderingen in de uitstroom van regulier naar speciaal onderwijs.

Meer geld, minder leerlingen die in regulier voortgezet onderwijs blijven 14 swv's	Meer geld, meer leerlingen die in regulier voortgezet onderwijs blijven 26 swv's
Minder geld, minder leerlingen die in regulier voortgezet onderwijs blijven 8 swv's	Minder geld, meer leerlingen die in regulier voortgezet onderwijs blijven 27 swv's

**Figuur 4-6** De samenwerkingsverbanden vo ingedeeld naar verevening (meer geld, minder geld) en ontwikkeling in aandeel leerlingen dat bij een overgang tussen schooljaren in het regulier basisonderwijs blijft. Overgangen naar 2014/15 en naar 2015/16

Deze verfijndere maat leidt ook voor het vo niet tot andere inzichten dan de globalere maat die de inspectie hanteert.

### 4.3.3 Analyse: verklaringen voor veranderingen in het aandeel leerlingen dat in het vo in het regulier onderwijs blijft

Net als voor het po zijn we voor het vo de samenhang nagegaan tussen enkele kenmerken van de samenwerkingsverbanden en de verandering in het aandeel leerlingen dat naar het reguliere onderwijs gaat.

**Tabel 4-2** De samenhang van enkele kenmerken van de samenwerkingsverbanden en de verandering in het aandeel leerlingen dat naar het reguliere onderwijs gaat. Samenwerkingsverbanden vo

	r, eta	r <sup>2</sup> , eta <sup>2</sup>	sterkte verband	sign.
Omvang	.178	.032	zeer zwak	ns
Verdelingsmodel	.178	.032	zeer zwak	ns
aantal locaties voor speciaal onderwijs	.005	.000	geen verband	ns



Ook in het vo heeft geen van de factoren omvang, verdelingsmodel en aantal locaties heeft een significant verband met ontwikkelingen tussen de schooljaren 2014/15 en 2015/16 in het aandeel leerlingen dat naar het reguliere onderwijs gaat.

#### 4.4 Conclusie

Uit het Onderwijsverslag 2014/15 van de Inspectie rijst het beeld dat er in de samenwerkingsverbanden onder invloed van de vereveningsopdracht minder leerlingen naar het speciaal onderwijs gaan. Dit beeld behoeft nuancering. Weliswaar bestaat er op het niveau van de samenwerkingsverbanden over het geheel genomen een, zwak verband tussen de vereveningsopdracht en het aandeel leerlingen in de speciale onderwijssoorten, in de verwachte richting, maar er is in samenwerkingsverbanden zeker geen één op één relatie tussen negatieve verevening en een dalend aandeel leerlingen in het sbo en so, of andersom. De algemene trend is eerder dat leerlingen (recent) vaker in het regulier onderwijs blijven, zowel in samenwerkingsverbanden met een positieve als met een negatieve verevening. Vooral in het po is dit het geval.

Verder is er geen relatie tussen een verandering in het aandeel leerlingen in het sbo en (v)so en de grootte van het samenwerkingsverband, het verdelingsmodel en het aantal scholen voor sbo en (v)so.



## 5. Bijlage. Leerlingstromen tussen de onderwijssoorten, 2011/12-2015-16

Tabel 5-1 Overgang tussen de onderwijssoorten in PO en VO, van schooljaar 2011/12 naar 2012/13

		naar onderwijssoort schooljaar 2012/13											Totaal
		bao	sbo	so cl. 3,4	(v)so cl. 1,2	vso cl. 3,4	overig vo	pro	lwoo	bve	ho	geen onderwijs	
van	bao	1.306.407	6.987	2.854	728	776	167.044	1.645	21.414	0	0	9.568	1.517.423
onderwijs- soort	sbo	167	31.153	760	68	562	1.213	3.358	4.201	0	0	295	41.777
2011/12	so, cluster 3,4	428	673	19.351	150	3.939	405	201	257	0	0	392	25.796
	(v)so, cluster 1,2	295	147	135	-	275	213	148	152	0	0	0	1.365
	vso, cluster 3,4	2	3	28	273	24.448	647	216	79	2.606	128	4.456	32.886
	overig vo	5	0	1	296	2.038	661.009	251	2.663	76.148	64.310	22.551	829.272
	pro	0	0	0	58	368	53	20.569	284	2.637	0	2.775	26.744
	lwoo	0	0	0	136	888	1.809	1.024	74.213	21.268	2	1.958	101.298
	geen onderwijs	190.529	966	1.970	-	489	5.687	178	389	0	0	0	200.208
Totaal		1.497.833	39.929	25.099	1.709	33.783	838.080	27.590	103.652	102.659	64.440	41.995	2.776.769

legenda	instroom in speciaal (basis)onderwijs
	uitstroom uit speciaal (basis)onderwijs
	in- uitstroom tussen sbo en (v)so
	in- uitstroom binnen regulier onderwijs of binnen speciaal (basis)onderwijs

**Tabel 5-2 Overgang tussen de onderwijssoorten in PO en VO, van schooljaar 2012/13 naar 2013/14**

		naar onderwijssoort schooljaar 2013/14										Totaal	
		bao	sbo	so cl. 3,4	(v)so cl. 1,2	vso cl. 3,4	overig vo	pro	lwoo	bve	ho		geen onderwijs
van	bao	1.285.086	6.872	3.060	707	726	168.358	1.763	21.393	0	0	9.867	1.497.832
onderwijs-	sbo	175	29.524	803	75	526	1.273	3.361	3.892	0	0	300	39.929
soort	so, cluster 3,4	418	647	18.742	133	4.053	360	185	234	0	0	327	25.099
2012/13	(v)so, cluster 1,2	337	142	160	-	313	208	162	180	0	0	0	1.502
	vso, cluster 3,4	6	3	49	258	25.457	716	206	66	2.581	150	4.405	33.897
	overig vo	4	0	1	224	2.160	667.634	226	2.231	78.615	69.647	17.675	838.417
	pro	0	0	0	56	393	69	21.545	226	2.489	0	2.811	27.589
	lwoo	0	0	0	136	926	1.832	1.032	76.040	21.745	0	1.926	103.637
	geen onderwijs	190.522	947	1.937	-	540	6.221	145	297	0	0	0	200.609
Totaal		1.476.548	38.135	24.752	1.589	35.094	846.671	28.625	104.559	105.430	69.797	37.311	2.768.511

legenda	instroom in speciaal (basis)onderwijs
	uitstroom uit speciaal (basis)onderwijs
	in- uitstroom tussen sbo en (v)so
	in- uitstroom binnen regulier onderwijs of binnen speciaal (basis)onderwijs

**Tabel 5-3 Overgang tussen de onderwijssoorten in PO en VO, van schooljaar 2013/14 naar 2014/15**

		naar onderwijssoort schooljaar 2014/15										Totaal	
		bao	sbo	so cl. 3,4	(v)so cl. 1,2	vso cl. 3,4	overig vo	pro	lwoo	bve	ho		geen onderwijs
van	bao	1.265.828	6.760	2.787	738	773	167.615	1.895	20.191	0	0	9.961	1.476.548
onderwijs-	sbo	218	28.166	925	59	579	1.226	3.129	3.535	0	0	298	38.135
soort	so, cluster 3,4	368	631	18.552	114	3.823	479	200	243	0	0	342	24.752
2013/14	(v)so, cluster 1,2	332	187	167	-	305	285	158	202	0	0	0	1.636
	vso, cluster 3,4	1	1	21	315	26.194	798	203	56	2.812	200	4.663	35.264
	overig vo	4	0	1	197	2.172	678.157	233	2.346	78.831	69.494	15.651	847.086
	pro	0	0	0	62	436	75	22.391	256	2.397	0	3.011	28.628
	lwoo	0	0	0	99	949	1.631	912	77.179	21.915	2	1.878	104.565
	geen onderwijs	190.627	1.102	1.835	-	441	7.647	160	326	0	0	0	202.138
Totaal		1.457.378	36.847	24.288	1.584	35.672	857.913	29.281	104.334	105.955	69.696	35.804	2.758.752

legenda	instroom in speciaal (basis)onderwijs
	uitstroom uit speciaal (basis)onderwijs
	in- uitstroom tussen sbo en (v)so
	in- uitstroom binnen regulier onderwijs of binnen speciaal (basis)onderwijs

**Tabel 5-4 Overgang tussen de onderwijssoorten in PO en VO, van schooljaar 2014/15 naar 2015/16**

		naar onderwijssoort schooljaar 2015/16										Totaal	
		bao	sbo	so cl. 3,4	(v)so cl. 1,2	vso cl. 3,4	overig vo	pro	lwoo	bve	ho		geen onderwijs
van	bao	1.248.946	5.287	2.380	527	616	167.825	1.730	20.144	0	0	9.923	1.457.378
onderwijs-	sbo	211	27.452	713	46	526	1.214	3.057	3.335	0	0	293	36.847
soort	so, cluster 3,4	376	690	18.188	93	3.529	540	196	298	0	0	378	24.288
2014/15	(v)so, cluster 1,2	404	170	131	-	302	258	177	184	0	0	0	1.626
	vso, cluster 3,4	1	0	12	290	26.224	821	224	56	3.165	230	4.784	35.807
	overig vo	6	0	0	171	1.914	686.350	284	2.286	79.764	67.461	19.297	857.533
	pro	0	0	0	47	337	69	23.082	208	2.503	0	3.028	29.274
	lwoo	0	0	0	96	799	2.005	900	76.355	23.233	3	1.752	105.143
	geen onderwijs	193.124	1.127	1.807	-	346	9.636	159	336	0	0	0	206.535
Totaal		1.443.068	34.726	23.231	1.270	34.593	868.718	29.809	103.202	108.665	67.694	39.455	2.754.431

legenda	instroom in speciaal (basis)onderwijs
	uitstroom uit speciaal (basis)onderwijs
	in- uitstroom tussen sbo en (v)so
	in- uitstroom binnen regulier onderwijs of binnen speciaal (basis)onderwijs

**Tabel 5-5 De instroom in sbo, so cluster 3,4 en vso cluster 3,4. Schooljaren 2012/13-2015/16**

	2012/13		2013/14		2014/15		2015/16	
Instroom in het sbo	N	%	N	%	N	%	N	%
vanuit bao	6.987	17,5	6.872	18,0	6.760	18,3	5.287	15,2
vanuit so, cluster 3,4	673	1,7	647	1,7	631	1,7	690	2,0
vanuit so, vso, cluster 1,2	147	0,4	142	0,4	187	0,5	170	0,5
vanuit vso, cluster 3,4	3	0,0	3	0,0	1	0,0	0	0,0
vanuit geen onderwijs	966	2,4	947	2,5	1102	3,0	1.127	3,2
<b>totaal instroom in sbo</b>	<b>8.776</b>	<b>22,0</b>	<b>8.611</b>	<b>22,6</b>	<b>8.681</b>	<b>23,6</b>	<b>7.274</b>	<b>20,9</b>
vorig schooljaar al in sbo	31.153	78,0	29.524	77,4	28.166	76,4	27.452	79,1
<b>totaal sbo (100%)</b>	<b>39.929</b>		<b>38.135</b>		<b>36.847</b>		<b>34.726</b>	
Instroom in het so, cluster 3,4	N	%	N	%	N	%	N	%
vanuit bao	2.854	11,4	3.060	12,4	2.787	11,5	2.380	10,2
vanuit sbo	760	3,0	803	3,2	925	3,8	713	3,1
vanuit so, vso, cluster 1,2	135	0,5	160	0,6	167	0,7	131	0,6
vanuit vso, cluster 3,4	28	0,1	49	0,2	21	0,1	12	0,1
nieuw in so 3,4 vanuit geen onderwijs	1.970	7,8	1.937	7,8	1.835	7,6	1.807	7,8
<b>totaal instroom in so, cluster 3,4</b>	<b>5.747</b>	<b>22,9</b>	<b>6.009</b>	<b>24,3</b>	<b>5.735</b>	<b>23,6</b>	<b>5.043</b>	<b>21,7</b>
vorig schooljaar al in so, cluster 3,4	19.351	77,1	18.742	75,7	18.552	76,4	18.188	78,3
<b>totaal so 3,4 (100%)</b>	<b>25.098</b>		<b>24.751</b>		<b>24.287</b>		<b>23.231</b>	
Instroom in het vso, cluster 3,4	N	%	N	%	N	%	N	%
van pro	359	1,1	397	1,1	441	1,2	341	1,0
van lwoo	880	2,6	927	2,6	950	2,7	808	2,3
van overig vo	2.018	6,0	2.156	6,1	2.181	6,1	1.958	5,6
vanuit sbo	562	1,7	526	1,5	579	1,6	526	1,5
vanuit so, vso, cluster 1,2	275	0,8	313	0,9	305	0,9	302	0,9
vanuit so, cluster 3,4	3.939	11,6	4.053	11,5	3.823	10,7	3.529	10,2
vanuit bao	776	2,3	726	2,1	773	2,2	616	1,8
vanuit bve	148	0,4	168	0,5	120	0,3	60	0,2
nieuw vso 3,4 vanuit geen onderwijs	489	1,4	540	1,5	441	1,2	346	1,0
<b>totaal instroom in vso, cluster 3,4</b>	<b>9.446</b>	<b>27,9</b>	<b>9.806</b>	<b>27,8</b>	<b>9.613</b>	<b>26,8</b>	<b>8.486</b>	<b>24,4</b>
vorig schooljaar al in vso, cluster 3,4	24.448	72,1	25.457	72,2	26.194	73,2	26.224	75,6
<b>totaal vso, cluster 3,4 (100%)</b>	<b>33.894</b>		<b>35.263</b>		<b>35.807</b>		<b>34.710</b>	

\* Leerlingen kunnen niet direct instromen in het speciaal basisonderwijs (sbo), zonder eerst te zijn aangemeld in het reguliere basisonderwijs. Maar omdat de gegevens zijn verzameld op de jaarlijkse teldata, kan het voorkomen dat een leerling die tussentijds is binnengekomen in het bao nieuw lijkt in te stromen in het sbo.

**Tabel 5-6 De uitstroom uit sbo, so cluster 3,4 en vso cluster 3,4. Schooljaren 2011/12-2014/15**

	2011/12		2012/13		2013/14		2014/15	
<b>Uitstroom uit speciale onderwijssoorten, binnen po leeftijd</b>								
uit sbo	N	%	N	%	N	%	N	%
van sbo naar bao	167	0,5	175	0,6	218	0,7	211	0,7
naar so, cluster 3,4	760	2,4	803	2,6	925	3,1	713	2,5
van sbo naar overig (v)so, cluster 1,2	68	0,2	75	0,2	59	0,2	46	0,2
totaal uit sbo	995	3,1	1053	3,4	1.202	4,1	970	3,4
blijft binnen sbo	31.153	96,9	29.524	96,6	28.166	95,9	27.452	96,6
totaal sbo (100%)	32.148		30.577		29.368		28.422	
uit so, cluster 3,4	N	%	N	%	N	%	N	%
van so naar bao	428	2,1	418	2,1	368	1,9	376	1,9
naar sbo	673	3,3	647	3,2	631	3,2	690	3,6
van so naar overig (v)so, cluster 1,2	150	0,7	133	0,7	114	0,6	93	0,5
totaal uit so, binnen po	1.251	6,1	1.198	6,0	1.113	5,7	1.159	6,0
blijft binnen so	19.351	93,9	18.742	94,0	18.552	94,3	18.188	94,0
totaal so, cluster 3,4 (100%)	20.602		19.940		19.665		19.347	
<b>Uitstroom uit speciale onderwijssoorten, bij de overgang van po naar vo</b>								
uit sbo	N	%	N	%	N	%	N	%
naar pro	3.358	36,0	3.361	37,1	3.129	36,9	3.057	37,6
naar lwoo	4.201	45,0	3.892	43,0	3.535	41,7	3.335	41,0
naar overig vo	1.213	13,0	1.273	14,1	1.226	14,5	1.214	14,9
totaal uit sbo naar vo	8.772	94,0	8.526	94,2	7.890	93,2	7.606	93,5
van sbo naar vso, cluster 3,4	562	6,0	526	5,8	579	6,8	526	6,5
totaal sbo (100%)	9.334		9.052		8.469		8.132	
uit so, cluster 3,4	N	%	N	%	N	%	N	%
van so 3,4 naar pro	201	4,2	185	3,8	200	4,2	196	4,3
van so 3,4 naar lwoo	257	5,4	234	4,8	243	5,1	298	6,5
van so 3,4 naar overig vo	405	8,4	360	7,5	479	10,1	540	11,8
totaal uit so, cluster 3,4 naar vo	863	18,0	779	16,1	922	19,4	1.034	22,7
van so 3,4 naar vso 3,4	3.939	82,0	4.053	83,9	3.823	80,6	3.529	77,3
totaal so, cluster 3,4 (100%)	4.802		4.832		4.745		4.563	
<b>Uitstroom uit speciale onderwijssoorten, binnen vo</b>								
uit vso, cluster 3,4	N	%	N	%	N	%	N	%
van vso 3,4 naar pro	216	0,8	206	0,8	203	0,7	224	0,8
van vso 3,4 naar lwoo	79	0,3	66	0,2	56	0,2	56	0,2
van vso 3,4 naar overig vo	647	2,5	716	2,7	798	2,9	821	3,0
totaal uitstroom uit vso 3,4 naar vo	942	3,7	988	3,7	1.057	3,8	1.101	4,0
van vso 3,4 naar (v)so, cluster 1,2	273	1,1	258	1,0	315	1,1	290	1,1
blijft binnen vso 3,4	24.448	95,3	25.457	95,3	26.194	95,0	26.224	95,0
totaal vso, cluster 3,4 (100%)	25.663		26.703		27.566		27.615	



**Tabel 5-7 De uitstroom uit regulier onderwijs naar sbo, so en vso. Schooljaren 2011/12-2014/15**

	2011/12		2012/13		2013/14		2014/15	
uit bao	N	%	N	%	N	%	N	%
naar sbo	6.987	0,53	6.872	0,53	6.760	0,53	5.287	0,42
naar so, cluster 3,4	2.854	0,22	3.060	0,24	2.787	0,22	2.380	0,19
naar (v)so, cluster 1,2	728	0,06	707	0,05	738	0,06	527	0,04
totaal van regulier bao naar sbo, so 3,4 en (v)so cluster 1,2	10.569	0,80	10.639	0,82	10.285	0,81	8.194	0,65
blijft volgend schooljaar in bao	1.306.407	99,20	1.285.086	99,18	1.265.828	99,19	1.248.946	99,35
totaal bao (100%)	1.316.976		1.295.725		1.276.113		1.257.140	
uit vo	N	%	N	%	N	%	N	%
van pro naar vso, cluster 3,4	368	0,05	393	0,05	436	0,06	337	0,04
van lwoo naar vso, cluster 3,4	888	0,12	926	0,12	949	0,12	799	0,10
van vo, pro, lwoo naar (v)so, cluster 1,2	490	0,06	416	0,05	358	0,05	314	0,04
van overig vo naar vso, cluster 3,4	2.038	0,27	2.160	0,28	2.172	0,28	1.914	0,24
totaal naar vso, 3,4 en (v)so, cluster 1,2	3.784	0,49	3.895	0,50	3.915	0,50	3.364	0,42
blijft volgend schooljaar in pro, lwoo, vo	761.875	99,51	770.835	99,50	783.180	99,50	791.539	99,58
totaal vo (100%)	765.659		774.730		787.095		794.903	

